

Michel Maffesoli (1995): *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Suom. Mika Määttänen. Gaudeamus, Helsinki. 187 s.

Ensimmäinen väistämätön ajatus ranskalais sosiologi Michel Maffesolilta tuoreeltaan suomennettua kirjaa *Maailman mieli* selaillessa on, että mistä näitä oikein aina vaan loputtomasti löytyy. Siis näitä Pariisin ihmeitä, jotka vääntävät teorioita bussikuskien pysäköimistöistä, keksivät käännteentekevän epäselviä käsitteitä ja näkevät dionysyisten orgioiden tuloa katukahviloistaan sillä päätöksellä, että tahaton huumori ei ole vain läsnä. Ei, ei, tahaton huumori on jo kauan sitten vetänyt maton sanahelinään hyytynneiden arvon akateemikkojen uskottavuuden ja miksei jalkojenkin alta.

Mutta tuleva yllätys on vaivaa näkeväälle suuri ja positiivinen, etenkin jos saa kiinni tai tottuu Maffesolin rakastamaan paisuttelevaan kielenkäyttöön. Kyse on todellakin – Foucaulta lainaten – uusista poluista, joi-ta Sorbonnen professori, ranskalaiseen Durkheim-perinteeseen kuuluva Maffesoli avaa ja tekee näkyviksi.

Maffesolin kirjassa painottuu kaksi kestoteemaa, joista toinen on luonnollisesti postmodernin ja modernin välisen debatin käsittely. Lähtökohdiltaan oudompi on Maffesolin ajatusten kiinnittyminen liberalistien ja kommunitaristien muun muassa yhteisön ja yksilön roolia pohtivaan väittelyyn.

Postmoderni/moderni -akselilla Maffesoli asettuu voimakkaasti edellisen puolelle. Yhden totuuden, tyylin tai ideologian perässä juokseva moderni on lopussa. Sen myytit, kuten rationaalisuus ja edistysusko, ovat menettäneet tehonsa ja niiden tilalle Maffesoli väittää nousseen imaginäärisen lumouksen.

On syytä tehdä Maffesolin peruserotus selväksi. Hänelle moderni edustaa yksilökeskeisyyttä, kun taas postmoderni on uudentyylistä yhteisöllisyyttä. Näin Sorbonnesta käsin Maffesoli menee täysin vastakkaiseen suuntaan kuin postmodernia ajatusmaailmaa kritisoineet kirjoittajat, jotka tosin vain harvoin viitsivät edes kertoa, mitä he vihaamallaan postmodernisuudella kulloinkin tarkoittavat. Vastaavasti tietysti postmodernismin puolustajat eivät juurikaan näe vaivaa miettiäkseen, mitä positiivista modernismissä on. Strawman vastaan strawman, ja tulos on totutun hedelmätön ja tylsämielinen.

Joka tapauksessa Maffesolille postmodernisuus ei merkitse yksilön sisäänpäin käpertymistä vaan yhdessä nauttimista, joka tapahtuu erityisesti tyylien ja kuvien avulla. Ulospäin suuntautuneet tunnelmaukset ja rituaalit, esimerkiksi urheilukilpailuissa tai rockkonser-teissa, ovat merkkejä ihmisten alkuperäisestä usein huomaamatta jääneestä yhteisöllisyydestä, väittää Maffesoli.

Yhdessä seikassa Maffesoli on ainakin oikeassa. Nykyisiä jälkitekollistuneita yhteiskuntia, valtio nimeltä Suomi mukaan luettuna, ei enää saa pelkistettyä yhden linjan ja totuuden rakennelmiksi, vaan kansallisvaltion

raamien sisäisiä ja, mikä olennaisinta, sen raamit ylittäviä yhteisöjä on olemassa ennen kaikkea monikossa. Täten analyysin kohde olisi myös palautettava universaalista paikalliseen eli vaihdettava makrosta mikroon. Ajastimen voi laittaa sitten päälle oman maun ja tarpeen mukaan.

On mielenkiintoista seurata Maffesolin ajatusta, jossa yksilön ylikorostuminen esimerkiksi muodissa, musiikissa tai elokuvissa johtaa paradoksaalisesti yksilön tyhjentymiseen ja sitä kautta kollektiivisen subjektin muodostumiseen. Postmoderneissa yhteisöissä yhdistävä side on mukautuminen. Postmoderni yksilö tahtoo siis Maffesolin mukaan samastua ja viettää aikaansa samantyylisten tai samansuuntaisesti ajattelevien ihmisten kanssa.

Tärkeää on kuitenkin huomata, että Maffesolin yksilö on pitkälti kiinni yhteisessä omaisuudessa, sosiaalisessa ja kulttuurillisessa perinteessä, jota ilman hänellä ei ole omaa muotoa, identiteettiä. Tämä maaperä on välttämätön lähtökohhta, jonka sisältöä voi ja tuleekin muuttaa. Ajatus on erittäin lähellä Aristotelesta uudelleen tulkitsevista filosofiasta ehkä arvostetuimman, Alisdair MacIntyren, ideoita, joissa korostuu lähtökohtien merkitys identiteetin muodostamisessa.

Maffesoli kirjoittaa esteettisestä etiikasta, joka tarkoittaa jaetun nautinnon estetiikkaa ja yhteisten kuvien välityksellä liikuttumista. Toisin sanoen, elämä on laadukasta vain, jos elämä on iloa olla toisen kanssa. Ajatuksessa korostuvat Toiseuden periaatteet, joissa se Toinen on siis 'minän' ytimessä. Esteettisyys on itsestä huolehtimista. Jo Foucault'n yhden viimeisimmäksi jääneen kirjoituksen otsikko, seksuaalisuuden historiaa käsitelleen kirjasarjan kolmas osa *The Care of the Self* kertoo, että Foucault'lla on myöhäisimmässä vaiheessa jopa korostetusti esillä aktiivinen subjekti, joka kykenee vaikuttamaan omaan todellisuuteensa.

Maffesolin mukaan tyylien ja kuvien moninaisuus ja loppumaton kirjo antavat sen tarvittavan voiman yhteisöllisyyden ihanteelle postmodernissa maailmassa. Kyse on kokemuksen rikkaudesta, josta mm. Roland Barthes on vakuuttavasti kirjoittanut. Yksilö vaihtaa saumattomasti roolista toiseen Maffesolin mielestä vilpittömästi ja autenttisesti. Hän siis näkee roolien moninaisuuden positiivisena, kun taas esimerkiksi MacIntyrelle se on pahan alku ja yhteisöllisen moraalin turmio. Yhteisön perinnön ensiarvoisuudesta päästään siis kahteen suuntaan: Maffesolin metropoleissa muodostuvien uusien heimojen ylistykseen ja MacIntyren roolipeleissä näkemään hajaannuksen ja välinpitämättömyyden läpituunkemaan yhteisöön.

Mutta postmodernin ja modernin loputtomalta tuntuvan varjonyrkkeilyn ohella Maffesolin kirja peilaa hedelmällisesti myös liberalistien ja kommunitaristien välistä, Rawlsin *A Theory of Justice* kirjasta vuodelta 1972 lähtenyttä debattia. Maffesolin mukaan tyylien ja kuvien valtava lisääntyminen todellisuudessamme on siis merkki yhteisöllisyyden paluusta. Mistä yhteisöllisyydestä hän oikein kirjoittaa?

Maffesoli ei peräänkuuluta mitään hävinnyttä tai häviämässä olevaa yhteisöllisyyttä vaan pyrkii todentamaan sitä yhteisöllisyyttä, joka seuraa katoavaa elämäntyyliä. Se yhteisöllisyys on yhteisten asioiden jakamista. Se on empatiaa, samalla aaltopituudella olemista.

Olennaista Maffesolin ajatustavalle on se, miten hän katsoo kyseistä laatua olevan yhteisöllisyyden ilmenevän. Se kiteytyy muun muassa tietyn ryhmän tyyllissä pukeutua ja viettää aikaansa. Tyyli on hyvin tärkeä elementti. Se on identiteetin psyykinen pohjakerros. Tyyli on kollektiivisen tunteen olennainen piirre ja ilmentää uudentyyppistä orgaanista solidaarisuutta.

Se, minkä Maffesoli näkee postmodernin yhteisöllisyyden keskipisteinä *par excellence*, ei edelleenkaan ole yllätys. Tv-ruudun kautta me olemme jatkuvasti yhteydessä kokonaisuuteen. Tv on keskustelukumppani, jonka ylitarjontaan katsoja ei suinkaan Maffesolin mukaan huku, vaan katsoja sulautuu kokonaisuuteen.

On selvää, että esimerkiksi taannoinen MM-jääkiekon loppuottelu yhdisti suomalaiset katsojat tv:n ääreen/ääressä. Samoin 'Kauniit ja rohkeat' yhdistää edelleen arkipäivisin yli miljoona suomalaista. Puhutaan jopa useista sadoista miljoonista katsojista ympäri maailmaa, jotka katsoivat Maffesolin ajatusta seurataksemme yhdessä jalkapallon MM-kisoja vuosi sitten.

Mutta on vaikeaa nähdä, missä tässä yhteisessä, tv-aparaatteja tuijottavien ihmisten pikku soluista muodostuvassa tapahtumassa on mukana solidaarisuus? Missä ovat mahdollisuudet toisin toimimiseen, inhimillisyyden lisäämiseen ja erinäisten yhteiskuntaluokkien, uskontojen ja rotujen subjektisuuden ylösnostamiseen ja poliittisen agendan uudelleen muotoilemiseen? Se, että Maffesoli uskaltaa väittää tv:tä uudentyyppisen yhteisöllisyyden peruslähteenä, on kieltämättä mukavan naiivia, mutta silti hän on siinä väärässä.

Tämä ei silti lainkaan vähennä Maffesolin perusnäkökulman mielekkyyttä ja tarkeyttä. Postmodernin moninaisuuden, värien, rotujen, arvojen ja kuvien kirjoa ei kyetä hahmottamaan modernismin yhtä totuutta hakevin arvoin ja periaattein. On aivan turha yrittää kieltää muutos yhdestä monikkoon. Huomattavasti rakentavampaa on miettiä, miten uudessa tilanteessa on toimittava. Mitä tehdään esimerkiksi moninaisuudesta seuraavan epävarmuuden kanssa; epävarmuuden, jonka sietokyky länsimaisilla yhteiskunnilla ja yksilöillä ei ole järin suuri?

Lainaus Maffesolin kirjan viimeisen sivun viimeisestä kappaleesta kristallisoii suunnan: 'On meneillään hidas siirtyminen pois teoreettisesta, käsitteellisestä ja kaukaisesta demokraattisuuden ihanteesta kohti arkipäiväisen puitteissa yhteisesti elettyjen kuvan, tyylin ja muodon yhteisöllisyyttä'.

Poliittinen, yhteisössä muokattava kysymys on se, minkälaisista kuvista, tyyleistä ja muodoista on kyse, eli mitä arvoja ne edustavat, mitä ne sulkevat ulkopuolelleen, ja mitä ne korostavat. Tai toista kautta kiertäen: minkälaisia yhteisöjä muodostuu ja minkätyyppisiin

arvoasetelmin konsensus tai kokoava solidaarisuus ilmenee?

MIKA HANNULA
